

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

2020 ел, 10 сентябрь

г.Казань

КАРАР

№ 821

«2023 – 2030 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү» дәүләт программын раслау турында

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты КАРАР БИРӘ:

«Россия Федерациисе халыклары телләре турында» 1991 елның 25 октябрендәге 1807-1 номерлы Россия Федерациисе Законы, Россия Федерациисе Президентының 2012 елның 19 декабрендәге 1666 номерлы Указы белән расланган 2025 елга кадәрге чорга Россия Федерациисе дәүләт милли сәясәте стратегиясе, «Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында» 1992 елның 8 июлендәге 1560-XII номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә, Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү, үстерү һәм аларның функциональлеген арттыру, шулай ук республикадан читтә татар телен саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен шартлар тудыру максатларында Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты КАРАР БИРӘ:

1. Бу каарага теркәлгән «2023 – 2030 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү» дәүләт программын (алга таба – Программа) расларга.

2. Дәүләт заказчысы – Программаның координаторы итеп Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгын билгеләргә.

3. Татарстан Республикасы Финанс министрлыгына ел саен чираттагы финанс елына һәм план чорына Татарстан Республикасы бюджетын формалаштырганда,

мөмкинлекләрне исәпкә алып, һәм Татарстан Республикасы бюджетыннан әлеге максатларга жибәрелә торган акча чикләрендә Программа чараларын гамәлгә ашыруга акча күздә тотарга.

4. Татарстан Республикасында муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнарына Программа чаралары үтәлешен тәэмин итүне тәкъдим итәргә.

5. Бу каарның үтәлешен тикшерүдә тотуны Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгына йөкләргә.

Татарстан Республикасы
Премьер-министры

А.В.Песошин

Татарстан Республикасы
Министрлар Кабинетының
2020 ел, 10 сентябрь, 821 нче
каары белән расланды

«2023 – 2030 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм
Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү»
дәүләт программы

Программа паспорты

Программаның исеме	«2023 – 2030 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү» дәүләт программы (алга таба – Программа)
Программаның дәүләт заказчылары	Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы; Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгы; Татарстан Республикасы Яшыләр эшләре министрлыгы; Татарстан Республикасы Дәүләт идарәсен цифрлы нигездә үстерү, мәгълүмат технологияләре һәм элемтә министрлыгы; Республика «Татмедиа» матбулат һәм массакүләм коммуникацияләр агентлыгы; «Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе» дәүләт фәнни бюджет учреждениесе
Программаның дәүләт заказчысы – координаторы	Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы
Программаның максаты	Татарстан Республикасында татар, рус һәм башка телләрне, шулай ук Татарстан Республикасыннан читтә татар телен саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен шартлар тудыру
Программаның бурычлары	1. Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның башка телләре яшәешен һәм аларны өйрәнүне оештыру-хокукый һәм аналитик яктан тәэмин итү; 2. Татар һәм рус телләрен, Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның башка телләрен саклау һәм үстерү эшчәнлеген фәнни һәм фәнни-методик яктан тәэмин итү; 3. Татарстан Республикасы дәүләт телләре буларак татар һәм рус телләренең тигез хокуклы яшәешенә ярдәм күрсәту;

	<p>4. Татар həm rus телләрен, Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның башка телләрен өйрәнүнең бербөтен системасын үстерү; Татарстан Республикасында би- həm полилингваль белем бирү системаларын оештыру həm укыту-методик яктан тәэммин итү, Татарстан Республикасыннан читтә татар телен өйрәнүгә həm татар телендә укытуга булышлык курсәтү;</p> <p>5. Татарстан Республикасында həm Татарстан Республикасыннан читтә Татарстан Республикасы дәүләт телләрен həm башка телләрне популярлаштыруга юнәлдерелгән эре социаль əhəmiyatле чаралар үткәрү;</p> <p>6. Интернет-кинлектә үңайлы тел мохите булдыру həm массакүләм мәгълүмат чараларында туган телләрне популярлаштыру</p>
Программаны гамәлгә ашыру сроклары həm этаплары	2023 – 2030 еллар
Еллар буенча бүлеп, финанслау күләмнәре	<p>Программаны Татарстан Республикасы бюджеты акчасы исәбеннән финанслауның гомуми күләме 1 039,865 млн.сум тәшкил итә, шул исәптән:</p> <p>2023 елда – 128,387 млн.сум;</p> <p>2024 елда – 133,912 млн.сум;</p> <p>2025 елда – 126,533 млн.сум;</p> <p>2026 елда – 132,424 млн.сум;</p> <p>2027 елда – 131,087 млн.сум;</p> <p>2028 елда – 131,220 млн.сум;</p> <p>2029 елда – 125,880 млн.сум;</p> <p>2030 елда – 130,422 млн.сум.</p> <p>Искәрмә: финанслау күләмнәре фараз характеристында була həm аларга, Татарстан Республикасы бюджеты мөмкинлекләрен исәпкә алыш, ел саен төзәтмәләр көртөлөргө тиеш.</p> <p>Программа чараларын тормышка ашыру өчен чараларны башкаручыларның төп эшчәнлеген финанслауга бүлеп бирелә торган акчаны, бюджеттан тыш акчаны (эшмәкәрләр, иганәчеләр акчасын) həm муниципаль берәмлекләр бюджетләры акчасын файдалану күздә тотыла.</p>

Программаны тормышка ашырудан көтелә торган соңғы нәтижәләр (Программа нәтижәләрен бәяләү индикаторлары)	<p>Программаны тормышка ашыру түбәндәгә күрсәткечләрне саклап калырга мөмкинлек бирәчәк: дәүләт идарәсе һәм муниципаль идарә өлкәсендә, мәгълүмат-коммуникация өлкәсендә һәм хезмәт күрсәтүләр өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт телләрендә аудиовизуаль мәгълүмат нисбәте – 50 процент/50 процент;</p> <p>Татарстан Республикасы халыкларының туган телләрен уқытуны федераль дәүләт белем бирү стандартлары таләпләренә туры килә торган уқыту-методик комплектлар белән тәэмин итү – 100 процентка кадәр;</p> <p>квалификациясен күтәргән туган телләр һәм дәүләт телләре уқыучылары өлеше – 100 процент;</p> <p>Татарстан Республикасы тарафыннан Россия Федерациясе тәбәкләрендәге һәм чит илләрдәге татар гомуми белем бирү оешмаларына һәм ижтимагый оешмаларга жибәрелә торган уқыту-методик, матур әдәбият һәм электрон мәгълүмат йөртү жайламаларындагы материаллар санын 43 мең данәгә кадәр арттыру;</p> <p>2013 елдан оештырылган һәм гамәлгә кертелгән К.Насыйри исемендәге татар белем бирү-мәдәният үзәкләренең гомуми саныннан Россия Федерациясе һәм дөньякүләм тәбәкләрендә оештыру-методик яктан ярдәм күрсәту белән колачланган һәм уку-уқыту һәм матур татар әдәбияты белән тәэмин ителгән әлеге үзәкләр өлеше – 100 процент;</p> <p>халык өчен үзәкләр каршында ел саен татар телен өйрәнү курсларын үткәрү арта бара торган йомгак белән – 20 берәмлек;</p> <p>татарлар күпләп яши торган Россия Федерациясе субъектларының гомуми санында Программа кысаларында гамәлгә ашырыла торган белем бирү чараларында (конкурсларда, олимпиадаларда, конференцияләрдә) укучылары катнаша торган Россия Федерациясе субъектлары өлешен 60 процентка кадәр арттыру;</p> <p>«Ана теле» онлайн мәктәбе системасында теркәлгән кешеләренең гомуми санында әлеге онлайн мәктәбендә татар телен өйрәнүның тулы курсын үткән катнашуучылар өлешен 50 процентка кадәр арттыру;</p> <p>туган телне һәм татар мәдәниятен өйрәнү буенча</p>
--	--

	<p>эшләнгән укыту-методик комплектлар, уку программалары һәм ярдәмлекләре санын 40 берәмлеккә кадәр арттыру, арта барган йомгак белән; филология өлкәсендә практикага кертелгән фундаменталь фәнни тикшеренүләр нәтиҗәләренең өлеше әлеге чор өчен тикшеренүләр мәгълүматларының гомуми өлешеннән 60 процентка житәчәк;</p> <p>республика архивларында, фәнни үзәкләрендә, китапханәләрендә саклана торган рус һәм татар халыкларының басма (язма) мирасының цифрлаштырылган документлары өлеше 100 процентка житәчәк;</p> <p>Татарстан Республикасында милли якшәмбе мәктәпләре (бүлекләре) саны 50 мәктәп (бүлек) дәрәжәсендә сакланачак;</p> <p>Татарстан Республикасы һәм Россия Федерациясе халыклары телләрендә (рус телENNән башка) республиканың гомумфайдалану китапханәләренең жыелма фонды өлеше 30 процентка житәчәк;</p> <p>республиканың үсеп килүче буынын милли мәдәниятләр кыйммәтләренә тарту максатларында үткәрелгән чарапар белән колачланган балалар өлеше – бер елга 100 процент;</p> <p>тел сәясәте өлкәсендә олимпиада хәрәкәте һәм фәнни-тикшеренү эшчәнлеге белән колачланган чарапарда катнашучылар саны арта бара торган йомгак белән – 40 000 кеше;</p> <p>татар телендә балалар өчен эшләнгән кыска метражлы һәм мультилиацион фильмнар саны арта бара торган йомгак белән – 320 берәмлек;</p> <p>татар телендә норматив хокукий актлар бастырып чыгару 100 процент тәшкил итәчәк;</p> <p>хезмәт күрсәтү өлкәсендәге дәүләт предприятиеләрендә Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә белешмә мәгълүмат булу 100 процент тәшкил итәчәк.</p>
--	--

I. Программаны гамәлгә ашыру өлкәсенең гомуми тасвирнамәсе, Программа хәл итү өчен юнәлдерелгән мәсьәләләр

Әлеге Программа Россия Федерациясе Конституциясе, «Россия Федерациясе халыклары телләре турында» 1991 елның 25 октябрендәге 1807-1 номерлы Федераль закон, «Россия Федерациясе дәүләт телләре турында» 2005 елның 1 июнендейгә

53-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациисе Президентының 2012 елның 19 декабрендәге 1666 номерлы Указы белән расланган 2025 елга кадәрге чорга Россия Федерациисенең дәүләт милли сәясәте стратегиясе, Татарстан Республикасы Конституциясе, «Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында» 1992 елның 8 июлендәге 1560-XII номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм «Татарстан Республикасы дәүләт теле буларак татар телен куллану турында» 2013 елның 12 гыйнварындагы 1-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы, шулай ук Татарстан Республикасы Президентының 2008 елның 3 июлендәге ПУ-312 номерлы Указы белән расланган Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәте концепциясе, Россия Федерациисенең һәм Татарстан Республикасының башка законнары нигезендә эшләндә һәм Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 ел, 25 октябрь, 794 нче карары белән расланган 2014 – 2022 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү буенча Татарстан Республикасы дәүләт программасын гамәлгә ашыру қысаларында үткәрелгән эшне дәвам итүгә юнәлдерелә.

2016 – 2020 елларга «Мәгарифне үстерү» Россия Федерациисе дәүләт программасы һәм «Татарстанда рус теле» ведомство максатчан программасы чарапары белән беррәттән, әлеге Программа Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү очен оптималь шартлар тудыруга юнәлдерелгән.

Татарстанның үзенчәлеге булып республика халкының полиэтниклыгы һәм поликонфессиональлеге тора. Республикада 173 милләт вәкиле яши. Татарстанның ижтимагый үсеше аның территориясендә яшәүче халыклар вәкилләренең тығыз этномәдәни үзара йогынтысы һәм гореф-гадәтләренең бер-берсенә үтеп керүе белән характерлана.

Глобальләшу арта торган, мәдәният чикләре юкка чыгып барган эпохада милли үзенчәлекләрне, телне һәм мәдәни мирасны саклау һәм үстерү мәсьәләсе актуальләшә.

Массакүләм коммуникация чарапарының үсеше тел процессларына зур йогынты ясый. «Интернет» чөлтәре, мультимедиа мәгълүмат чарапары үсеше белән коммуникация чикләрен үтеп чыгу телләрнең яшәеш өлкәсен кинәйтә һәм аларның инструменталь ролен артыра: алдынгы позицияләргә яна өстенлекое технологияләр алга чыга. Татарстан Республикасында татар телендә интерактив проектлар булдыру эше алыш барыла: заманча операцион системаларны локальләштерү, татар теленен электрон корпусын, виртуаль клавиатура, шулай ук мобиль операцион системалар очен сүзлекләр булдыру буенча. Шул ук вакытта, технологияләр үсешен исәпкә алыш, үткәрелә торган эшләрне даими камилләштерү таләп ителә.

Бер ук вакытта телләр лексикасында, аеруча ижтимагый-сәяси һәм фәнни терминологиядә житди үзгәрешләр булыу күзәтелә. Лексик күләмнең кимүе, халыкның сөйләм һәм язма телендә, шул исәптән массакүләм мәгълүмат чарапарында орфографик, пунктуацион һәм стилистик хаталарның арту тенденциясе, интернациональ компьютер сленгының киң таралуы күзәтелә.

Гуманитар фәннәр, аерым алганда тел белеме өлкәсендә фәнни-фундаменталь тикшеренүләрнең торышына анализ ясау үз илебез, дөньякуләм лингвистикасының, шулай ук татар тел белеменең өр-яңа казанышларын тулысынча исәпкә ала торган теоретик характердагы фундаменталь хезмәтләрнең житмәвен күрсәтә. Рус һәм татар филологиясе өлкәсендә тикшеренүләрнең сыйфат дәрәҗәсен күтәрү, аларның нәтижәләрен фәнни һәм белем бирү оешмалары эшчәнлегенә кертү мөһим бурычлар булып тора. Татар телен фән өлкәсендә, шул исәптән академик яки гыйльми дәрәҗә алуға квалификацияле эшләр язу өлешендә куллану да үзенең актуальлеген саклый.

Язма мәдәни истәлекләрне саклау (консервацияләү, реставрацияләү), Татарстан Республикасы китапханәләренең һәм архив саклагычларының қульязмаларын һәм иске басма китапларын цифрлаштыру мөһим бурычлардан булып тора. Чит ил архивларында саклана торган татар теленең язма истәлекләрен ачыклау һәм алып кайту эшен дәвам итәргә, тикшеренүчеләрнең һәм киң жәмәгатьчелекнең әлеге материаллардан файдалана алу мөмкинлеген тәэммин итү эшен дәвам итәргә кирәк.

2025 елга кадәрге чорга Россия Федерациясенең дәүләт милии сәясәте стратегиясе нигезендә нигез булып торган максатчан юнәлешләр – гомумроссия гражданлык ұзаңын нығыту, этномәдәни құптөрлелекне саклау һәм үстерү, мили һәм милләтара мөнәсәбәтләрне гармонизацияләү. Татарстан Республикасында традицион рәвештә гомумроссия гражданлык һәм Татарстан тәңгәллеген нығытуга, мәдәни һәм тел традицияләрен трансляцияләүгә, яшь буында туган телгә һәм рухи мираска карата мәхәббәт тәрбияләүгә һәм этник тиңдәшлекне формалаштыруга аерым игътибар бирелә. Сөйләм юнәлешендәге лагерьларга, туган телләрдәге профилье сменаларга, конференцияләргә һәм олимпиадаларга карата зур кызыксыну булу әлеге юнәлештәге эшнең таләп ителүен һәм аны дәвам итәргә кирәклеген раслый. Шулай ук ижтимагый оешмалар инициативаларын бүләкләү, яңа заманча яшьләр һәм балалар проектларын булдыру зарури.

Татарстаннан читтә татар телен, мәдәниятен, татарларның үзенчәлекләрен саклауга һәм үстерүгә ярдәм итү буенча республиканың конституциячел бурычларын үтәү мөһим юнәлеш булып тора. Татар халкының үсеш тарихы аның территориаль дисперсlyын тәэммин итә. Глобальләшу шартларында Россиядә дә, бөтен дөньяда да татарларның мәдәни ассимиляциясе процесслары көчәя бара, бу шартсыз трансляторы булып татар теле торган мили үзенчәлекләрне һәм мили традицияләрне югалтуда тискәре чагылыш таба. Туган телдә сөйләшүче татарларның саны кимү тенденциясе саклана. Татар телен белү дәрәҗәсе кимү белән беррәттән, татар телен куллану сферасы, шул исәптән эштә дә, көндәлек тормышта да кыскару күзәтелә. Бу процесслар татар телендә белем бирүче мәктәпләр саны кимү, югары белем бирүче мәгариф оешмалары каршындагы татар бүлекләре челтәре кыскару, туган татар телендә белем бирү системасы эшчәнлеге очен хокукый һәм институциональ мөмкинлекләр югалу белән алыш барыла. Бу шартларда татар ижтимагый оешмаларына һәм мәгариф оешмаларына Татарстаннан читтә татар телен өйрәнүдә һәрьяклап ярдәм итү аеруча таләп ителә.

Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасы халыкларының башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү мәсьәләләре Татарстан

Республикасында дәүләт миilli сәясәтен гамәлгә ашыруның өстенлекле юнәлешләре рәтендә тора.

Республиканың барлық муниципаль берәмлекләрендә дәүләт хакимиите органнарының һәм жирле үзидарә органнарының структур бүлекчәләре эшли, аларның функцияләренә телләр турындагы законнарны һәм әлеге Программаны гамәлгә ашыру мәсьәләләре кертелгән.

Татар телендәге норматив хокукий документларны актив файдалану һәм халыкны тагы да мәгълүмати яктан нәтижәләрәк тәэмин итү максатларында Программаны гамәлгә ашыру еллары дәвамында 200дән артык аеруча актуаль федераль закон һәм башка норматив хокукий актлар татар теленә тәрҗемә ителде.

Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы каршында Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасының төп норматив хокукий актларының татар телендә электрон базасы (китапханәсе) төzelde. Гражданнарга татар телендә түләүсез юридик ярдәм күрсәту оештырылды.

Дәүләт идарәсе һәм муниципаль идарә өлкәсендә, мәгълүмат-коммуникация өлкәсендә һәм хезмәт күрсәтүләр өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт телләрендә аудиовизуаль мәгълүматның тигез нисбәтенә зур игътибар бирелә.

«Tatsoft» русча-татарча машина тәрҗемәчесе эшләнде һәм ирекле файдалануга куелды. Ул нейроннар чeltәре алымы нигезендә эшли, анда русча-татарча жәмләләрнен 1 миллионга якын пары бар, тәрҗемәнен профессиональ артистлар ярдәмендә башкарылган жанлы сөйләмгә охшаш әйтелеши бар. Әлеге продуктны камилләштерү эше дәвам итәчәк. Моннан тыш, рус-татар телләре пары «Smartcat» һөнәри тәрҗемә системасында тәкъдим ителде һәм дәүләт хакимиите һәм жирле үзидарә органнарында файдалану өчен кулланышка кертелде, белгечләр ана югары бәя бирде.

Программаның төп юнәлеше – мәдәниятара интеграция (купмәдәниятле мөхит) шартларында телләр һәм мәдәниятләр үсеше өчен белем бирү кинлеген саклау һәм хәзерге дөньяда конкурентлык сәләтен тәэмин итә торган күләмле белемнәр багажына һәм киң белемгә ия булган полилингваль, гармонияле шәхес формалаштыру. Республикада Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның туган телләрен өйрәнү һәм туган телләрдә уқыту өчен шартлар тудырылган. Аерым алганда, гомуми белем бирү оешмаларында 7 туган тел өйрәнелә: рус, татар, чuvаш, мари, удмурт, мордва, иврит, шулай ук 6 туган телдә уқыту һәм тәрбия бирү алып барыла. Халыкның этномәдәни ихтияжларын гамәлгә ашыру мөмкинлекләрен киңәйтүгә өстәмә белем бирү системасы ярдәм итә. 46 өстәмә белем бирү үзәгендә (якшәмбе мәктәпләрендә) республикада яшәүче халыклар вәкилләренен 23 теле өйрәнелә.

Миlli мәгарифне үстерүгә булышлык күрсәту максатларында Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның туган телләрен өйрәнү кабинетларының 80 процента заманча интерактив жиһазлар белән жиһазландырылган, аларның уқыту-матди базасы нығытылган.

Уқыту методикаларын һәм технологияләрен камилләштерү, уқыту-методик комплектларны яңарту, мәгълүмат технологияләрен кертү, уку-уқытуның коммуни-

катив өлешен тәэмин итү, телләр өйрәнүнөң мультимедиа контентын эшләү мөһим бурыч булып тора.

Туган телләрне укыту методикаларын һәм технологияләрен камилләштерү максатларында һәм федераль дәүләт белем бирү стандартлары нигезендә, Программаны гамәлгә ашыру қысаларында Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе, Татарстан Республикасы Мәгарифне үстерү институты тарафыннан гомуми белем бирү оешмаларының 1 – 11 сыйныфлары өчен «Татарстан Республикасы дәүләт теле – татар теле», «Туган тел», «Туган әдәбият», «Туган телдә әдәби уку» укыту предметлары буенча якынча белем бирү программалары эшләнде.

Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенең Г.Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты базасында, татар телен төрле дәрәҗәдә белүләрен исәпкә алыш, укучыларның коммуникатив компетенцияләр үсешенә юнәлдерелгән 1 – 4 сыйныфлар өчен «Туган тел (татар теле)» предметы буенча яңа буынның укыту-методик комплектлары эшләнде: рус телендә укытыла торган мәгариф оешмалары укучылары өчен төп дәрәҗә, туган татар телендә укытыла торган мәктәпләр укучылары өчен тирәнтен дәрәҗә.

Электрон укыту-методик комплектлар Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе сайтында түбәндәгө адрес буенча урнаштырылган: <http://www.antat.ru/ru/iyli/publishing/book/>.

Төп һәм урта гомуми белем бирү өчен «Туган тел (татар теле)», башлангыч гомуми белем бирү өчен «Туган телдә әдәби уку», төп һәм урта гомуми белем бирү өчен «Туган тел» предметлары буенча укыту-методик комплектлар эшләү дәвам итәчәк.

Өстәмә һөнәри белем бирүче «Татарстан Республикасының Мәгарифне үстерү институты» дәүләт автоном мәгариф учреждениесе каршында Татарстан Республикасы дәүләт теле буларак татар теле буенча төбәк укыту-методик комплектларын эшләү һәм гамәлгә кертуңен проектофисы булдырылды, аның базасында «Сәлам!» укыту-методик комплекты эшләнде.

Укыту-методик комплектка дәреслек, эш дәфтәрләре, укыучы өчен китап, сайт, лексиканы нығыту өчен тарату материалы (ике яклы карточкалар – рәсемнәр, сүзләр), аудио- һәм видеоязмалар керә.

Программаны гамәлгә ашыру еллары дәвамында татар теле һәм әдәбияты буенча 89 дәреслек федераль дәреслекләр исемлегенә кертелде, 24 басма уку ярдәмлеге буларак кулланыла.

Республика халыклары телләрен саклауга һәм үстерүгә татар һәм рус телләре буенча халыкара олимпиадалар, «Илһам» бөтөнrossия конкурсы, мәктәп театрлары фестивале, якшәмбе мәктәпләре укучылары слеты, фәнни-гамәли конференцияләр һәм олимпиадалар ярдәм итә. Ел саен 150дән артык чара үткәрелә, барысы аларга 50 меңнән артык укучы, шул исәптән югары һәнәри белем бирүче мәгариф оешмалары студентлары җәлеп ителә. Төбәкара профильле тел лагерьларында ел саен Россия Федерациясе субъектларыннан һәм чит илләрдән 2 меңнән артык бала катнаша.

Татар телендә белем бирүче мәгариф оешмаларын педагогик кадрлар белән тәэмин итү мәсьәләсенең мөһимлеген исәпкә алыш, Казан (Идел буе) федераль

университеты, Яр Чаллы дәүләт педагогика университеты, республиканың педагогика көллиятләре базасында милли мәктәпләр өчен педагогик кадрлар әзерләү эше алыш барыла.

«Педагогик белем бирү» бакалавриатының түбәндәге әзерләү юнәлеше буенча республиканың би- һәм полилингваль белем бирү оешмалары өчен Казан (Идел буе) федераль университетында педагогик кадрларны системалы рәвештә максатчан әзерләү оештырылды: (әзерләү юнәлешләре: башлангыч белем бирү һәм чит (инглиз) тел (полилингваль белем бирү мохитендә); математика һәм чит (инглиз) тел (полилингваль белем бирү мохитендә); тарих һәм чит (инглиз) тел (полилингваль белем бирү мохитендә); биология һәм чит (инглиз) тел (полилингваль белем бирү мохитендә); башлангыч белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү (билингваль белем бирү мохитендә). 2020 елда республиканың би- һәм полилингваль белем бирү оешмалары өчен педагогик кадрлар әзерләү проекти кысаларында Казан (Идел буе) федераль университетының Г.Тукай исемендәге Югары милли мәдәният һәм мәгариф мәктәбендә Татарстан Республикасы бюджеты акчасы исәбеннән 400 студент белем ала. Программа чаралары арасына шулай ук «Татар теле һәм әдәбияты» һәм «Тел белеме һәм әдәбият белеме» юнәлешләре буенча магистрлар һәм аспирантлар әзерләү эше дә кертелде. Югарыда күрсәтелгән юнәлешләргә укучылар кабул итү республика муниципаль берәмлекләрендә тиешле югары квалификацияле белгечләргә булган перспективалы ихтыяжны анализлау нигезендә формалаштырылды.

Ел саен педагогик юнәлешендәге ресурс үзәкләрендә – Муса Жәлил исемендәге Минзәлә педагогика көллиятендә һәм Г.Тукай исемендәге Арча педагогика көллиятендә, шулай ук башка педагогика көллиятләрендә туган телдә укыта торган белем бирү оешмалары өчен «Мәктәпкә тәрбия бирү» һәм «Кече сыйныфларда укыту» юнәлешләре буенча 100дән артык педагог әзерләү гамәлгә ашырыла.

Татар һәм рус телләре өлкәсендә югары квалификацияле кадрлар әзерләү һәм аларга ярдәм күрсәту максатларында ел саен яшь һәм алдынгы галимнәр өчен максатчан грантлар һәм исемле стипендияләр бирелә.

Туган телләр укутучыларының статусын күтәргә, аларның педагогик тәҗрибәсен таратуга Программа кысаларында үткәрелә һәм Россия тәбәкләреннән укутучылар (шул исәптән) катнаша торган туган телләр укутучылары мастер-классының «Туган тел» бөтенrossия конкурсы һәм «Ин яхши татар теле һәм әдәбияты укутучысы» бөтенrossия конкурсы юнәлдерелгән.

Яшәү урынына карамастан барлық яштәгә кин аудиториягә (дистанцион эш технологияләрен куллану юлы белән) татар телен өйрәтүнен бурычы шулай ук Каюм Насыйри исемендәге Институтның белем бирү-мәдәният татар үзәкләре челтәренә йөкләнгән. Институт тарафыннан Татарстаннан читтә татар телен һәм мәдәниятен өйрәнү курсларын оештыручыларга методик ярдәм күрсәтелә, Татар теле буенча тел сертификациясе үзәге эшчәнлеге тәэмин ителә.

Мотивацияне арттыру һәм телләрне өйрәнүгә бербәтен якын килүне тәэмин итү шартларын тудыру максатларында Программа кысаларында дәүләт һәм муниципаль хезмәткәрләр, төрле тармаклар хезмәткәрләре һәм халык өчен татар һәм рус телләре курслары оештырылды.

Татар телен электрон мәгълүмат кинлегенә интеграцияләүне гамәлгә ашыру буенча системалы чараптар күрелде. Заманча операцион системаларны локальләштерү гамәлгә ашырылды, татар теленең электрон корпусы, татар телендә виртуаль клавиатура, шулай ук мобиЛЬ операцион системалар өчен сүзлекләр булдырылды.

Балалар арасында да, өлкәннәр арасында да «Бала» балалар мультимедиа китапханәссе һәм «Татар иле» электрон мәктәп энциклопедиясе, «Tatzet» зур электрон жыелмасы популярлык алды, алар татар телен, тарихын, мәдәниятен өйрәнү өлкәсендә актуаль материалларны урнаштыру өчен әһәмиятле заманча ресурс булды. Урнаштырылган материаллар яшь кулланучыларның яшь үзенчәлекләрен, белем алу ихтыяжларын исәпкә алыш эшләнә. Программаны гамәлгә ашыру чорында ин популяР мультиPLICATION фильмнарының 340 сериясе татар теленә тәрҗемә ителде.

2019 елда Программа ярдәмендә Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе тарафыннан 1 миллион русча-татарча жәмлә пары күләмендә машина тәрҗемәчесе (Translate.tatar) эшләтеп жибәрелде. Эшләнелгән татар теле сүзлекләренең электрон фонды, татар матур әдәбияты корпусы, Татарстан Республикасы топонимнарының электрон каталогы һәм башка локальләштерелгән продуктлар «Интернет» чөлтәрендә <http://www.antat.ru/tatzet/> адресы буенча урнаштырылган.

Татарстан Республикасында яшәүче башка халыклар вәкилләренең туган телләрен популярлаштыру һәм аларга комплекслы ярдәм күрсәту буенча эзлекле эш алыш барыла. Ел саен туган телләр буенча республика олимпиадалары, якшәмбе мәктәпләре фестивале, этномәдәни компонентлы мәктәпләрнең укучылар жыены, тикшеренү эшләре конкурслары, чуваш мәгърифәтчесе Иван Яковлев истәлегенә багышланган конференция, «Мудорвай» («Росточек») удмурт мәдәнияте фестиваль-конкурсы, чуваш яшьләренең «Аталан» белем бирү форумы һәм башкалар үткәрелә.

Халыкны туган телдә язылган әдәбият белән тәэмин итү максатларында шәһәр һәм авыл китапханәләре фондлары ел саен Татарстан Республикасында яшәүче халыклар телләрендә иҗат ителгән әдәбият белән тулыландырыла. Гомумфайдалану китапханәләре фондлары составында Россия Федерациясе халыклары телләрендә милли әдәбиятнең өлеше 26 проценттан артык тәшкил итә, бу ил буенча ин яхши күрсәткечләрнең берсе булып тора. Әлеге телләрдә нәшрият эшчәнлеге алыш барыла. Язма мәдәни истәлекләрне саклау һәм тикшеренүчеләрнең һәм жәмәгатьчелекнәң әлеге материаллардан файдалана алу мөмкинлеген тәэмин итү максатларында Татарстан Республикасы Милли китапханәсе каршында рус һәм татар халыклары язма мирасының «Книга» – «Китап» электрон мәгълүмат базасын төзү эше дәвам ителде.

Татар һәм рус филологиясе өлкәсендә фундаменталь тикшеренүләр белән бәйле чараптар комплексы гамәлгә ашырыла. Республика буенча һәм Россия төбәкләренең татарлар күпләп яши торган урыннарында фәнни экспедицияләр үткәрелә. Экспедицияләр нәтижәсендә халыкта 950 берәмлек язма мирас ядкәре булыу ачыкланды һәм сатып алышы. 2014 елдан «Фәнни Татарстан», «Tatarica» фәнни журналлары номерларын һәм «Филология һәм мәдәният» фәнни журналының «Русистика» бүлеген чыгаруда булышлык курсәту гамәлгә ашырылды.

Татарстан Республикасы Президенты Р.Н.Миннеханов инициативасы белән 2018 елның ноябрендә татар телендә тәүлек буе эшли торган «ШАЯН ТВ» балалар телеканалы эшли башлады. Каналның тапшырулар программасына 15тән артык оригинал танып белү, белем бирү һәм үстерү программалары, уеннар һәм викториналар, мультиликацион фильмнар (шул исәптән Татарстан Республикасы дәүләт программасы кысаларында эшләнгәннәр һәм татар теленә тәржемә ителгәннәр) кертелде.

Республика «Татмедиа» матбуғат һәм массакүләм коммуникацияләр агентлыгы тарафыннан телевизион тапшырулар житештерү һәм трансляцияләү, шулай ук аларны субтитрлау буенча эш җайга салынды.

Тел сәясәтенең ин төп казанышы, аның нәтижәлелек курсәткече булып, ничниксез, телләрнең барлыкка килгән конструктив үзара хезмәттәшлеге атмосферасын, Татарстан күпмилләтле халкының милли-тел мәнфәгатьләренең тотрыклы балансын тәэмин итү тора. Аларны объектив өйрәнүгә һәм гамәлгә ашырыла торган чараларга үз вакытында төзәтүләр кертугә республикада этнотел вәзгыйтенә мониторинг үткәрү булышлык итә.

Программаны гамәлгә ашыру нәтижәләренә ясалган анализ, Татарстан Республикасында телләрне саклау һәм үстерү эшендә куелган тырышлыкларга карамастан, Татарстан Республикасында тел сәясәтен тормышка ашыруның тоткарлыг торган бик күп факторлары булу сәбәпле, барлык куелган максатларга да ирешә алмауны күрсәтә, алар арасында түбәндәгеләр төп булуы күзәтелә:

а) Россия Федерациясе халыклары телләрен саклау буенча максатчан федераль программалар булмау, шунда бәйле рәвештә, аерым алганды, Россия Федерациясе территориясендә татарлар күпләп яши торган урыннарда татар теленең яшәше катлауланды;

б) туган телләрне өйрәнү өлешендә мәгариф турындагы федераль законнарга үзгәрешләр керү, аларга бәйле рәвештә яна методикалар, уку материалларын эшләү мәсьәләсе актуальләште;

в) республикада яшәүче халыкларның туган телләрнне үзләштерүгә кызыксынуы киму тенденциясе, язма һәм сөйләм мәдәниятен саклау һәм үстерү чараларының житешлек дәрәҗәдә булмавы;

г) Татарстан Республикасының тел сәясәтен һәм тел өлкәсендә гражданнар хокукларын нәтижәле гамәлгә ашыруны тәэмин итә торган инфраструктурада, инструментларда һәм механизмнарда берникадәр инерциялелек булу; тышкы шартлар үзгәрешенә тизрәк арада чара күрү таләп ителә.

Әлеге тоткарлыг торган факторлар бу Программаны эшләгәндә исәпкә алынды.

**II. Программаның төп максаты, бурычлары һәм аның
максатларына ирешү күрсәткечләре (индикаторлары) һәм бурычларын
хәл итү, көтелә торган соңғы төп нәтижәләре, аны гамәлгә ашыру сроклары
һәм этаплары тасвиrlамасы**

Программа Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр өлкәсендә дәүләт сәясәтенең телләр үсешен һәм аларның үзара гармонияле бәйләнештә булуын, республикада яшәүче халыклар вәкилләренең милли тел мәнфәгатьләренең тотрыклы балансын саклауны күздә tota торган төп принциплары нигезендә эшләндө.

Программаның максаты – Татарстан Республикасында татар, рус һәм башка телләрне, шулай ук Татарстан Республикасыннан читтә татар телен саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен шартлар тудыру.

Программаның чаралары Программа бурычлары нигезендә Татарстан Республикасында телләрне саклауның һәм үстерүнен барлык төп аспектларын үз әченә ала:

1. Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның башка телләре яшәшен һәм аларны өйрәнүне оештыру-хокукый һәм аналитик яктан тәэммин итү.

2. Татар һәм рус телләрен, Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның башка телләрен саклау һәм үстерү эшчәнлеген фәнни һәм фәнни-методик яктан тәэммин итү.

3. Татарстан Республикасы дәүләт телләре буларак татар һәм рус телләренең тигез хокуклы яшәшенә ярдәм күрсәту.

4. Татар һәм рус телләрен, Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның башка телләрен өйрәнүнең бербөтен системасын үстерү; Татарстан Республикасында би- һәм полилингваль белем бирү системаларын оештыру һәм уқыту-методик яктан тәэммин итү, Татарстан Республикасыннан читтә татар телен өйрәнүгә һәм татар телендә уқытуга булышлык күрсәту.

5. Татарстан Республикасында һәм Татарстан Республикасыннан читтә Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм башка телләрне популярлаштыруга юнәлдерелгән эре социаль әһәмиятле чаралар үткәрү.

6. Интернет-киңлектә унайлы тел мохите булдыру һәм массакүләм мәгълүмат чараларында туган телләрне популярлаштыру.

Программаның максаты һәм бурычлары Россия Федерациясе халыклары мәдәниятләрен һәм телләрен саклау һәм үстерү, аларның рухи бергәлеген нығыту, милли азчылыкларның хокукларын тәэммин итү, Татарстан Республикасында яшәүче халыклар вәкилләренең этномәдәни үзенчәлекләрен саклау, гомумдәүләт мәнфәгатьләре белән Россия халыклары мәнфәгатьләре ярашу, чит илдә яшәүче ватандашларга ярдәм күрсәту, аларның Россия һәм Татарстан Республикасы белән элемтәләрен үстерүгә булышлык күрсәту өлешендә Россия Федерациясе Президентының 2012 елның 19 декабрендәге 1666 номерлы Указы белән расланган 2025 елга кадәрге чорга Россия Федерациясенең дәүләт милли сәясәте стратегиясе, Татарстан Республикасы Президентының 2008 елның 3 июлендәге ПУ-312 номерлы Указы

белән расланган Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәте концепциясе максатларына һәм бурычларына, шулай ук мәгариф өлкәсендә инновацияләрне стимуллаштыру, талантлы яшьләргә ярдәм күрсәтү, иң яхшы укытучыларны һәм укучыларны бүләкләү, заманча белем бирү технологияләрен керту өлешендә «Мәгариф» Россия Федерациясе өстенлекле илкүләм проекты проекты максатларына һәм бурычларына туры килә.

Татарстан Республикасында дәүләт төле буларак рус телен саклау һәм үстерү чаралары «Россия Федерациясе дәүләт төле турында» 2005 елның 1 июнендәге 53-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре, Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгының 2016 елның 2 декабрендәге 2308/16 номерлы боерыгы белән расланган 2016 – 2020 елларга «Татарстанда рус төле» республика программасы нигезендә гамәлгә ашырыла.

Программаны тормышка ашыруның гомуми срокы: 2023 – 2030 еллар.

Программаның индикаторлары

Программаның индикаторлары түбәндөгеләр була:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
дэүлэт теллэрэндэ эш башкарү өлеше, процент									
Урам күрсэктекчлэрэнен гомуми санында ике дэүлэт телендэ рэсмилэштерелгэн урам күрсэктекчлэрэ өлеше, процент	75	80	82	84	86	88	90	92	94
Татарстан Республикасында чыгарыла торган продукциянен гомуми күлэмнендэ Татарстан Республикасының ике дэүлэт телендэ этикеткасы, ярлыклары, тэгълимнамэлэр булган продукция өлеше, процент	72	73	74	75	76	77	78	79	80
Республиканың үсеп килүче буынын милли мэдениятлэр кыйммэтлэрэнэ тарту максатларында үткэрелгэн чаралар белэн колачланган балалар өлеше, процент	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Тел сэясэте өлкэсэндэ олимпиада хэрэкэте хэм фэнни-тикше-	5 000	5 000	10 000	15 000	20 000	25 000	30 000	35 000	40 000

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Татарлар күплэп яши торган Россия Федерациясе субъектлары- ның гомуми санында Программа- ның белем биру charted- рында уку- чылары кат- наша торган Россия Феде- рациясе субъ- ектлары өле- ше, процент	30	38	42	44	46	50	54	56	60
Әлеге чор өчен тикшерен- нүлэр мәгълү- матларының гомуми өлешеннән филология өлкәсендә практикага кертелгән фундаменталь фәнни тикшеренүлэр нәти- жәләре өлеше, процент	60	60	60	60	60	60	60	60	60
Республика архивларын- да, фәнни үзәкләрендә, китапханәлә- рендә саклана торган рус һәм татар хал- кының цифр- лаштырылган басма (язма) мирасы доку- ментлары саны, битләр	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000
Эшләнелгән туган телне өйрәнү буен- ча укыту-	8	12	18	22	26	29	33	37	40

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
гыяте hэм Программаны гамәлгә ашы- ру барышы турында мас- сакүләм мәгъ- лумат чара- ларында бас- малар саны, берәмлек									
Татарстан Республика- сында этнотел вәзгияте ди- намикасы буенча үткә- релгән тикше- ренуләр hэм Программаны үтәү нәтижә- лелеген анализлау саны	3	2	2	3	2	2	2	3	2

Бурычлар буенча Программаның ресурслар белән тәэмин ителеше күләме ана теркәлгән 1 нче кушымтада китерелгән.

Программаның максаты hэм бурычлары, нәтижәләрен бәяләү индикаторлары hэм чараларны финанслау ана теркәлгән 2 нче кушымтада китерелгән.

III. Программаның ресурслар белән тәэмин ителеше

Программаны Татарстан Республикасы бюджеты акчасы исәбеннән финанслауның гомуми күләме 1 039,865 млн. сум тәшкил итә, шул исәптән:

2023 елда – 128,387 млн. сум;
2024 елда – 133,912 млн. сум;
2025 елда – 126,533 млн. сум;
2026 елда – 132,424 млн. сум;
2027 елда – 131,087 млн. сум;
2028 елда – 131,220 млн. сум;
2029 елда – 125,880 млн. сум;
2030 елда – 130,422 млн. сум.

Аерым чараларны уртак максатлар hэм бурычлар белән берләштерә торган комплекслы проект алымы (аларны яраштырып hэм килештереп башкарганда) акчаны рациональ файдалануны hэм уңай нәтижәләргә ирешүне тәэмин итәргә мөмкинлек бирәчәк.

Программа чараларын гамәлгә ашыру өчен Татарстан Республикасының муниципаль берәмлекләре бюджетлары акчасын һәм бюджеттан тыш чыганакларны билгеләнгән тәртиптә жәлеп итәргә мөмкин.

IV. Программаны гамәлгә ашыру механизмы

Программа чараларын гамәлгә ашыру барышында аның дәүләт заказчысы – координаторы (Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы) тәп башкаручыларның үзара хезмәттәшлеген, чараларны гамәлгә ашыру барышын һәм Программаны башкаручыларның акчаны нәтижәле файдалануын тикшерүдә тотуны тәэммин итә. Программа чаралары Программаның дәүләт заказчысы – координаторы тарафыннан барлык программа чараларын башкаручылар белән башкарыла торган дәүләт контрактлары нигезендә гамәлгә ашырыла.

Программаны гамәлгә ашыруда катнашучы министрлыклар, ведомстволар һәм оешмалар квартал саен, хисап кварталыннан соң килә торган айның 15енә кадәр, Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгына аның үтәлеше турында мәгълүмат кертә.

Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы түбәндәгеләрне жибәрә:

квартал саен, хисап чорыннан соң килә торган айның 25енә кадәр, Программаны гамәлгә ашыру турында статистик, белешмәи һәм аналитик мәгълүматны, шулай ук финанс чараларын файдалану нәтижәлелеге турындагы мәгълүматны – Татарстан Республикасы Икътисад министрлыгына, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты каршындагы Телләр турындагы законнарны гамәлгә ашыру советына;

ел саен, хисап чорыннан соң килә торган елның 1 марта на кадәр, Программаны гамәлгә ашыру эшләренең барышы һәм финанс чараларын файдалану нәтижәлелеге турындагы мәгълүматны – Татарстан Республикасы Икътисад министрлыгына, Татарстан Республикасы Финанс министрлыгына, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты каршындагы Телләр турындагы законнарны гамәлгә ашыру буенча советка.

V. Программаның социаль-икътисадый нәтижәлелеген бәяләү

Программаның нәтижәлелеге чараларны билгеләнгән срокларда башкару дәрәҗәсе буенча бәяләнә. Программаның нәтижәлелеген бәяләү өчен Татарстан Республикасында этнотел вәзгыяте мониторингы, этносоциологик тикшеренүләр нәтижәләре, шулай ук министрлыкларның һәм ведомстволарның агымдагы хисаплылык материаллары, Дәүләт статистикасы федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча территориаль органы материаллары (Татарстанстат) файдаланыла.

Программаны гамәлгә ашыруның тәп нәтижәсе мәгариф дәрәҗәсен, этнотел компетенциясен саклау, телләрнең яшәеш өлкәсен кинәйтү, халыкара, милли һәм тәбәк дәрәҗәләрендәге мәгълүмат алмашу системаларында телләрне куллану мөмкинлекләрен кинәйтү хисабына фәнни-техник һәм мәдәни үсешне

активлаштыру, мәгариф, хезмәт күрсәтүләр өлкәсе хезмәткәрләренең һәм киң катлам халыкның тел компетенцияләре ролен, квалификацияләрен, һөнәри осталыгын арттыру, мәдәни һәм этнотел тәрлелеген саклау, толерантлыкны һәм милләтара татулыкны арттыру булырга тиеш.

Программа сәяси, икътисадый, социаль һәм этномәдәни өлкәләрдә һәм мәгълүмат киңлегендә, шулай ук Татарстан Республикасының мәгариф системасында Татарстан Республикасының дәүләт һәм башка телләре һәм республикадан читтә татар теле яшәешен чагылдыра торган микъдари күрсәткечләренең тотрыклылыгын, Татарстан Республикасында яшәүче халыклар вәкилләренең телләрен саклауны һәм үстерүне, Татарстан Республикасында дәүләт һәм башка телләренең социаль статусын һәм аbruен күтәрүне һәм Татарстан Республикасында татар һәм рус телләренең функциональ потенциалын үстерү өчен нәтижәле фәнни эшләнмәләрне гамәлгә кертүне күздә tota.

Программада карапланча ашыру рухи байлыкны арттыруга; халык өчен Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның телен, әдәбиятын һәм мәдәниятен популярлаштыра торган агарту чарапарыннан файдалану мөмкинлегенә; Татарстан Республикасы дәүләт телләренең яшәешен арттыруга; башкаручыларның эшен координацияләргә һәм оптимальләштерергә, Программаны гамәлгә ашыруның фәнни һәм эксперт-аналитик базасын көчәйттергә мөмкинлек бирә торган тиешле инфраструктураны булдыруга; Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыклар вәкилләре телләрен куллану өлкәсендә норматив хокукий документларны камилләштерүгә ярдәм итәчәк.

Программаның рухый һәм интеллектуаль өлкәне үстерүгә бәйле үзенчәлекен исәпкә алып, икътисадый нәтижәне билгеләү күздә тотылмый.

Программа чарапарын тормышка ашыруның билгеләнгән вакытыннан читләтелгән кыек икътисадый нәтижә Татарстан Республикасының унай җәләп итүчән имиджын формалаштыру, Татарстан Республикасы халыклары арасында мәдәниятара диалогны, толерантлыкны һәм үзара анлашуны үстерү нәтижәсендә күзәтелергә мөмкин.

Программа социаль һәм мәдәни өлкәләрдә үсешнең озак сроклы нәтижәләрен тәэмин итә торган механизмнар һәм чарапар системасын булдыруга исәпләнгән. Мондый төрдәгә нәтижәләр гади статистик үлчәүләр белән үлчәнә һәм кыйммәти бәядә чагылдырыла алмый.

Программа чарапарын гамәлгә ашыру төрле типтагы һәм дәрәҗәдәге мәгариф оешмаларының белем һәм тәрбия бирү эшчәнлегенә булышлык күрсәтергә һәм аны үстерергә, педагогның социаль статусын арттырырга ярдәм итәчәк, мәгариф системасын һәм хезмәт күрсәтүләр өлкәсен халыкның этнотел ихтыяжларына якынайтырга мөмкинлек бирәчәк, халыкның туган телләрне өйрәнүдә һәм үстерүдә конституциячел хокукларын яклауны тәэмин итәчәк, Татарстан Республикасының тел законнарын тормышка ашыру чарапарын координацияли һәм оптимальләштерә.

«2023 – 2030 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү» дәүләт программасына 1 нче күшымта

«2023 – 2030 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү» дәүләт программасын гамәлгә ашыруның ресурслар белән тәэмин ителеше

(млн.сум)

Бурыч исеме	Финанслау чыганагы	2023 ел	2024 ел	2025 ел	2026 ел	2027 ел	2028 ел	2029 ел	2030 ел	Барлыгы акча
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1 нче бурыч. Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның башка телләре яшәешен оештыру-хокукый һәм аналитик яктан тәэмин итү	Татарстан Республикасы бюджеты	1,570	3,223	1,570	1,723	3,070	1,723	1,570	3,223	17,672
2 нче бурыч. Татар һәм рус телләрен, Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның башка телләрен саклау һәм үстерү эшчәнлеген фәнни һәм фәнни-методик яктан тәэмин итү	Татарстан Республикасы бюджеты	14,043	15,575	14,443	16,423	16,891	16,423	15,391	16,023	125,212

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
massakұләм мәгълұмат чараларында туган төлләрне популлярлаштыру										
Программа буенча барлығы	Татарстан Республикасы бюджеты	128,387	133,912	126,533	132,424	131,087	131,220	125,880	130,422	1 039,865

«2023 – 2030 елларга
 Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм
 Татарстан Республикасында башка телләрне
 саклау, өйрәнү һәм үстерү»
 дәүләт программасына
 2 нче күшымта

«2023 – 2030 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне
 саклау, өйрәнү һәм үстерү» дәүләт программасы максатлары, бурычлары, нәтижәләрен бәяләү индикаторлары һәм аның чарапалын финанслау

Төп чарапалар исеме	Башкару-чылар	Төп чарапаларны үтәү сробы	Соңғы нәтижәләрне бәяләү индикаторлары, үлчәү берәмлеке	Индикаторлар мәгънәләре								Татарстан Республикасы бюджеты акчасы исәбеннән финанслау, млн.сум											
				2022 ел (база)	2023 ел	2024 ел	2025 ел	2026 ел	2027 ел	2028 ел	2029 ел	2030 ел	2023 ел	2024 ел	2025 ел	2026 ел	2027 ел	2028 ел	2029 ел	2030 ел			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21			
Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның башка телләре яшәепшен һәм аларны өйрәнүне оештыру-хокукый һәм аналитик яктан тәэмин итү																							
1.1. Татарстан Республикасы телләре түрнән-дагы законннарны гамәлгә ашыру буенча муниципаль комиссияләр эшчәнлеген оештыру	жирле үзидарә органнары (килемшү буенча)	2023 – 2030 еллар	комиссияләр саны, берәмлек	45	45	45	45	45	45	45	45	45	ТР бюджеты ¹										
1.2. 2023 – 2030 елларга муниципаль программаларны эшләү, раслау һәм гамәлгә ашыру	жирле үзидарә органнары (килемшү буенча)	2023 – 2030 еллар	кабул ителгән программалар саны, берәмлек	45	45	45	45	45	45	45	45	ТР бюджеты											
1.3. Татарстан Республикасы халыкларның этнотөл төтүшине этно-социологик тикшерүне өзөрләү, үткәру һәм аның нәтижәләрен эшкәрту	ТР Министрство, Ш.Мөрҗани исемендәге Тарих институты, югары белем бирүче мәгариф оешмалары (килемшү буенча)	2024, 2027, 2030 еллар	этно-социологик тикшерүнү нәтижәләре түрүнде фәнни-аналитик хисаплар саны, берәмлек/респондентлар	1/1500	-	1/1500	-	-	1/1500	-	-	1/1500	-	1,50	-	-	1,50	-	-	1,50			

¹ Файдаланылган кыскартылмалар исемлеге – 33 – 34 нче биттө.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	
хокукый актларын, башка документларын Татарстан Республикасы дәүләт телләренә тәржемә итүне гамәлгә ашыру		еллар	актлар, башка документлар күләме, а.б.																		
Барлыгы																1,570	3,223	1,570	1,723	3,070	
Барысы																	17,672		1,723	1,570	3,223
Татар һәм рус телләрен, Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның башка телләрен саклау һәм үстерү эшчәнлеген фәнни һәм фәнни-методик яктан тәэмин итү																					
2.1. Төрле типтагы сүзлекләр эшләү	ТР ФА, ТЭСИ	2023 – 2030 еллар	эшләнелгән билтләр саны, т.б./нәшер итеплән сүзлекләр саны/электрон белешмәләккә кертелгән неологиялар саны, берәмлек	-	11/0/100	8/1/100	11/0/100	11/0/100	11/1/100	11/0/100	11/0/100	11/1/100	0,800	0,800	0,800	0,80	1,700	0,800	0,800	1,300	
2.2. Эзерләү, тәржемә итү һәм бастьрып чыгару:	ТР ФА, ТЭСИ	2023 – 2030 еллар	эшләнелгән материал саны, т.б./нәшер итеплән китаплар саны	-	-	-	-	-	10/0	10/0	10/0	0/1	-	-	-	-	0,60	0,60	0,65	0,50	
Татар телен чагыштырма-тарихый тикшерү				-	-	-	-	10/0	10/0	10/0	0/1	-	-	-	-	0,60	0,65	0,60	0,50		
XXI гасырда татар тел белеме: актив процесслар				-	-	15/0	0/1	15/0	0/1	-	-	-	0,70	0,50	0,60	0,50	-	-	-	-	
Рус теленә тәржемә итү. Татар теле лексикологиясе (3 нче том)				-	15/0	15/1	15/0	15/1	15/0	15/1	15/0	15/1	0,70	1,05	0,60	1,15	0,65	1,15	0,65	1,0	
2.3. «Татар әдебияты тарихы»ның биш томлык басмасын рус телендә эзерләү	ТР ФА, ТЭСИ	2023 – 2030 еллар	нәшер итеплән китаплар саны, берәмлек/күләм, т.б.	-	25	1/25	25	1/25	25	1/25	25	1/25	0,511	0,754	0,511	0,754	0,511	0,754	0,511	0,754	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21		
публикасынан читтэ яшئүче татар язучылары өсөрлөрөн өзөрлөү һәм бастырып чыгару																						
Барлыгы															14,043	15,575	14,443	16,423	16,891	16,423	15,391	16,023
Барысы																				125,212		
3.1. Татарстан Республикасында тел- һәм радиотапшыуларны Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә гамәлгә ашыру	Татмедиа, Республика, шәһәр, район телерадиокомпанияләре (килемшү буенча)	2023 – 2030 еллар	Татарстан Республикасында тапшыуларның гомуми күләмендә рус һәм татар телләрендә тапшыулар олеше, процент	73/25	73/25	73/25	73/25	73/25	73/25	73/25	73/25	73/25	73/25	73/25	73/25	73/25	73/25	73/25	73/25	73/25	73/25	
																					TR бюджеты (ТР ДХБО төп эшчәнлеге)	
3.2. Татарстан Республикасы дәүләт телләрендә эш башкаруны алыш бару	ТР дәүләт хакимияте органнары, жирле үзидаре органнары (килемшү буенча)	2023 – 2030 еллар	ТР дәүләт телләрендә билгеләнгән төрттөп бастырып чыгарылган норматив хокукий актлар олеше, процент	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	TR бюджеты (ТР ДХБО төп эшчәнлеге)
3.3. Татарстан Республикасы дәүләт телләрендә	ТР ТМ, ТР ЦМ, ТР	2023 – 2030	мәғълүматның	60	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	TR бюджеты (ТР ДХБО төп эшчәнлеге)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
	буенча)		санында ике дәүләт телендә рәсмиләштерелгән урам күрсөткечләре олеши, процент																	
3.7. Тимер юл һәм елга вокзаллары, автовокзаллар һәм аэропортлар территорияләрендә һәм урыннарында халыкка Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә мәғълумати хезмәт күрсөтүне оештыру	ТР ТМ, жирле үзидарә органдары (килемшу буенча)	2023 – 2030 еллар	Тимер юл һәм елга вокзаллары, автовокзаллар һәм аэропортлар территорияләрендә һәм урыннарында халыкка Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә мәғълумати хезмәт күрсөтү белән тәэммин ителеше олеши, процент	50	60	65	70	75	80	85	90	95						ТР бюджеты (ТР ДХБО төп эшчәнлеге)		
3.8. Татарстан Республикасында чыгарыла торган продукцияне Татарстан Республикасы дәүләт төлләрендә этикеткалар, ярлыклар, тәгълимнамәләр белән тәэммин итүдә бульшлык күрсөтү	ТР АХМ, жирле үзидарә органдары (килемшу буенча)	2023 – 2030 еллар	Татарстан Республикасында чыгарыла торган продукцияне гомуми күлемендә Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә	72	73	74	75	76	77	78	79	80						ТР бюджеты (ТР ДХБО төп эшчәнлеге)		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
			этикеткасы, ярлыklары, тәгълимнамалерене булган продукция олеше, процент																	
3.9. Сауда хезмәткәрләре тарафынан халыкка Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә хезмәт күрсәту	ТР ChCM, жирле үзидаре органнары (килемшү буенча)	2023 – 2030 еллар	Татарстан Республикасы дәүләт телләрендә халыкка хезмәт күрсәту олеше, процент	98	98	98	98	98	98	98	98	98					-			
3.10. Хезмәт күрсәту олкәссе предприятиеләрендә Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә белешмә мәғълумат булуны тәэммин итү	ТР ChCM, хезмәт күрсәту олкәссе предприятиеләре, жирле үзидаре органнары (килемшү буенча)	2023 – 2030 еллар	Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә белешмә мәғълумат олеше, процент	95	97	98	98	98	98	98	98	98					-			
3.11. Россия Федерацияссе халыклары вәкилләре купләп яши торган урыннарда күрсәткәчләрнең, элмә тақталарның язылышын Татарстан Республикасы дәүләт телләрендә нәм жирле халыкның тутан телендә тәэммин итү	ТР ТМ, жирле үзидаре органнары (килемшү буенча)	2023 – 2030 еллар	Татарстан Республикасы дәүләт телләрендә нәм жирле халыкның тутан телендә язылан күрсәткәчләр, элмә тақталар белән тәэммин итү, процент	70	74	76	78	80	80	80	80	80					ТР бюджеты (ТР ДХБО төп эшчөnlеге)			
3.12. Гражданнарының татар телендә түлөүсез юридик ярдәм алуга	ТР ЮМ, югары белем	2023 – 2030 еллар	татар телендә мөрәжәгätт	100	100	100	100	100	100	100	100	100					ТР бюджеты (ТР ДХБО төп эшчөnlеге)			

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
дөгө төбәкәра яшьләр фәнни-тикшеренү үкулары			чылар саны, кеше																	
мәктәп укучыларының Туфан Миннүллин исемендәге республика фәнни-гамәли конференциясе			катнашу-чылар саны, кеше	300	300	300	300	300	300	300	300	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	
Габдулла Тукая исемендәге республика фәнни-тикшеренү үкулары			катнашу-чылар саны, кеше	300	300	300	300	300	300	300	300	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	
5.14. Ел саен татар телебуенча студентлар олимпиадаларын үткәрү	ТР МИФМ, ТР МҮИ (килемшү буенча), югары белем бирүче мәгариф оешмалары (килемшү буенча)	2023 – 2030 еллар	катнашучылар саны, кеше / Татарстан Республикасында катнашкан югары укуйортлары елеше, процент	150	300/25	300/25	300/25	300/25	300/25	300/25	300/25	0,17	0,17	0,17	0,17	0,17	0,17	0,17		
5.15. Рус телебуенча республика студентлар олимпиадасын оештыру һәм үткәрү	ТР МИФМ, ТР МҮИ (килемшү буенча), югары белем бирүче мәгариф оешмалары (килемшү буенча)	2023 – 2030 еллар	катнашу-чылар саны, кеше / Татарстан Республикасында катнашкан югары укуйортлары елеше, процент	-	300/25	300/28	300/30	300/35	300/38	300/40	300/45	300/50	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20		
5.16. Татарстан Республикасы югары укуйортларының чит ил студентлары арасында рус телебуенча олимпиада	ТР МИФМ, ТР МҮИ (килемшү буенча), югары белем бирүче мәгариф оешмалары (килемшү буенча)	2023 – 2030 еллар	олимпиадада катнашуга жәлеп итеплән катнашу-чылар саны (көндөзгө түр), кеше / олимпиадада катнашкан югары укуйортлары саны, берәмлек	-	210/8	220/8	230/8	250/9	250/9	250/9	250/9	250/9	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
5.17. «Идел буе халыклары: традицияләр həm xəzəргə заман» конференциясен оештыру həm utkəry	TP MM, «А.С.Пушкин исемдəге Мədəniyyət үзəгə» DBU, РММБ, КФУ	2024, 2026, 2028, 2030 еллар	катнашу-чылар саны	150	-	200	-	300	-	400	-	500	-	0,484	-	0,542	-	0,622	-	0,622
5.18. «Тере классика» мəktəp uкучылары конкурсының тəbək etabын оештыru həm utkəry	TP MəhFM, TP MUİ (килешү буенча)	2023 – 2030 еллар	катнашу-чылар саны, кеше	300	300	300	300	300	300	300	300	300	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	
5.19. Məktəp ukuçylarynyң «Аксаков укулары» фənni-tikshereny həm iğədi əşlərən konkurşunı oeshtyru həm utkəry	TP MəhFM, TP MUİ (килешү буенча)	2023 – 2030 еллар	катнашу-чылар саны, кеше	300	300	300	300	300	300	300	300	300	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	
5.20. Məktəp ukuçylarynyң «Rashitə ukułary» fənni-tikshereny konferenцияsen oeshtyru həm utkəry	TP MəhFM, TP MUİ (килешү буенча)	2023 – 2030 еллар	катнашу-чылар саны, кеше	300	300	300	300	300	300	300	300	300	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	
5.21. Məktəp ukuçylarynyң «Onegin ukułary» fənni-gaməli konferenцияsen oeshtyru həm utkəry	TP MəhFM, TP MUİ (килешү буенча)	2023 – 2030 еллар	катнашу-чылар саны, кеше	300	300	300	300	300	300	300	300	300	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	
5.22. Məktəp ukuçylarynyң L.N.Tolstoy исемdəge respublika fənni-gaməli konferenцияsen oeshtyru həm utkəry	TP MəhFM, TP MUİ (килешү буенча)	2023 – 2030 еллар	катнашу-чылар саны, кеше	300	300	300	300	300	300	300	300	300	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	
5.23. «B.A.Bogoroditskiy həm xəzərgə заман лингвistikası» халыкara fənni konferenцияsen oeshtyru həm utkəry	TP MəhFM, TP MUİ (килешү буенча), югары bələm birüche məgarif oeshmalar y (килешү буенча)	2024, 2026, 2028, 2030 еллар	катнашучылар саны, кеше / Tatarstan Respublikasında katnaşkan yugary ukuylorlari olene, procent	150	-	150/25	-	150/30	-	150/35	-	150/40	-	0,40	-	0,40	-	0,40	-	0,40
5.24. «Халыкara Boduэн de Kortenə ukułary»	TP MəhFM, TP MUİ	2023, 2025,	катнашу-чылар	150	150/20	-	150/35	-	150/35	-	150/35	-	0,40	-	0,40	-	0,40	-	0,40	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
оештыру һәм үткәрү	дөнья татар яшшләре форумы (килемшү буенча)	еллар	саны, кеше																	
5.30. Рус теле буенча «Тоталь диктант» халыкара белем бирү акциясе	ТР ЯЭМ, ТР «Мәдениятләр һәм диалог узәге» ТЯИО	2023 – 2030 еллар	лагерьда катнашучылар саны, кеше	-	7500	8 000	9 000	10 000	11 000	11 000	11 000	11 000	0,746	0,746	0,746	0,746	0,746	0,746	0,746	
5.31. Туган телләр һәм якшәмбә мәктәпләре укутучыларының бәтәнирсия конкурсын оештыру һәм үткәрү	ТР МhФМ, ТР МУИ (килемшү буенча), БТК (килемшү буенча)	2023 – 2030 еллар	катнашучылар саны, кеше	100	100	100	100	100	100	100	100	100	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	
5.32. Якшәмбә мәктәпләренен һәм этномәдәни компонентлы белем бирү мәктәпләренен республика слетын оештыру һәм үткәрү	ТР МhФМ, ТР РОY (килемшү буенча)	2024, 2026, 2028, 2030 еллар	республика слетында катнашкан укучылар һәм педагоглар саны, кеше	-	-	200	-	200	-	200	-	200	-	1,00	-	1,00	-	1,00	-	
5.33. Күпмилләтле якшәмбә мәктәпләре һәм этномәдәни компонентлы белем бирү мәктәпләре укучылары фестивале	ТР МhФМ, ТР МУИ (килемшү буенча), ТР ТХДЙ	2023, 2025, 2027, 2029 еллар	фести-вальдә катнашучылар саны, кеше	-	450	-	450	-	450	-	450	-	1,00	-	1,00	-	1,00	-	1,00	
5.34. «Яковлев укулары» тәбәкара фәнни-гәмәли конференциясе	ТР МhФМ, ТР МУИ (килемшү буенча)	2023 – 2030 еллар	катнашучылар саны, кеше	200	200	200	200	200	200	200	200	200	0,174	0,174	0,174	0,174	0,174	0,174	0,174	
5.35. Мәктәп укучыларының «Аталаң» милли-мәгариф форумы	ТР МhФМ, ТХА (килемшү буенча), ижтимағый оешмалар (килемшү буенча)	2023 – 2030 еллар	катнашучылар саны, кеше	200	300	300	300	300	300	300	300	300	0,374	0,374	0,374	0,374	0,374	0,374	0,374	
5.36. Мәктәп укучыларының Россия Федерациисе халыклары телдерендә тиқшеренү	ТР МhФМ, ТР МУИ (килемшү буенча)	2023 – 2030 еллар	катнашучылар саны, кеше	250	250	250	250	250	250	250	250	250	0,500	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21		
конференцияләрен һөм укуларын үткәрү	ТФА																					
5.37. «Татарстан Республикасында Идел буе халықтарының тутан телләрен өйрәнү һөм тутан телләрендә укугы» конференциясен үткәру	ТР МИФМ, ТР МУИ (килешү буенча), ТХА (килешү буенча)	2024, 2026, 2028, 2030 еллар	катнашучылар саны, кеше	-	-	150	-	150	-	150	-	150	-	0,2	-	0,2	-	0,2	-	0,2		
5.38. Студентлар, аспирантлар һөм япп галимнәрнең ел саен Татарстан Республикасындагы традицияләргө һөм хәзәрге заман тел вәзъиятене багышланган фәнни-тикшеренү эшләре конкурсларын үткәру	ТР МИФМ, ТР МУИ (килешү буенча), югары белем бирүче мәгариф оешмалары (килешү буенча)	2023 – 2030 еллар	катнашучылар саны, кеше / Татарстан Республикасында катнашкан югары укуйортлары өлеше, процент	150	200/50	200/50	200/50	200/50	200/50	200/50	200/50	200/50	0,292	0,292	0,292	0,292	0,292	0,292	0,292	0,292		
5.39. Халыкара тутан тел көнен оештыру һөм үткәру	ТР МИФМ, ТР ММ, югары һөм урта һөнәри белем бирүче мәгариф оешмалары (килешү буенча), ТР муниципаль берәмлекләре (килешү буенча)	2023 – 2030 еллар	үткәрелгән чаралар саны	300	300	300	300	300	300	300	300	300								TR бюджеты (ТР ДХБО төп эшчәнлеге)		
Барлығы															30,887	32,436	30,887	32,494	30,887	32,997	30,887	32,997
Барысы																				254,472		
6.1. Массакүләм мәгълумат чаралары аша халыкка Программа чараларын үтәү барышы түрүнде дами мәгълумат житкерү	Татмедиа	2023 – 2030 еллар	массакүләм мәгълумат чараларында программаларны гамәлгә ашыру һөм үтәү барышы түрүнде басмалар саны, берәмлек	500	500	500	500	500	500	500	500	500								TR бюджеты (ТР ДХБО төп эшчәнлеге)		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
6.22. Республика муниципаль кинотеатларында һәм киножайландарлында Татарстан Республикасы кинематографистлары төшөргөн кинофильмнәрны про-катка бирү һәм курсетү	TP MM	2023 – 2030 еллар	прокатның гомуми күлемендә милли фильмнәр олеше, процент	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40
ТР бюджеты (ТР ДХБО төп эшчәнлеге)																				
Барлыгы																				29,125
Барысы																				28,724
Программа буенча барлыгы																				28,537
Программа буенча барысы																				1 039,865
																				28,537
																				28,537

Файдаланылган кыскартылмалар исемлеге:

а.л. – альбом бите;

ТР ФА – «Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе» дәүләт фәнни бюджет учреждениесе;

ТХА – Татарстан халыклары ассоциациясе;

БТК – Бөтәндөнья татар конгрессы;

Сәләтле балалар очен гуманитар интернат гимназия – «Сәләтле балалар очен гуманитар интернат гимназия» дәүләт автоном гомуми белем бирү учреждениесе;

ТХДЙ – «Татарстан халыклары Дүслүгү Йорты» дәүләт учреждениесе;

МББО – мәктәпкә белем бирү оешмалары;

Ш.Мәрҗани исемендәге Тарих институты – «Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенең Шиһабетдин Мәрҗани исемендәге Тарих институты» дәүләт бюджет учреждениесе;

ТР ДХБО – Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең башкарма органдары;

ТР МҮИ – естәмә һөнәри белем бирүче «Татарстан Республикасы Мәгарифе үстөрү институты» дәүләт автоном мәгариф учреждениесе;

ГСИ – Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенең Гамәли семиотика институты;

ТР ССМ – Татарстан Республикасы Сәламетлек саклау министрлыгы;

ТР ММ – Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгы;

ТР ЯЭМ – Татарстан Республикасы Яшьлөр эшләре министрлыгы;

ТР МнФМ – Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы;

ТР ЧоСМ – Татарстан Республикасы Сәнгат һәм соцдә министрлыгы;

ТР ЦМ – Татарстан Республикасы Дәүләт идарәсен цифрлы нигездә үстөрү, мәғлүмат технологияләре һәм элементә министрлыгы;

ТР АХМ – Татарстан Республикасы Авыл хужалыгы һәм азық-толек министрлыгы;

ТР ТМ – Татарстан Республикасы Транспорт һәм юл хужалыгы министрлыгы;

ТР ЮОМ – Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы;

ТР МК – «Татарстан Республикасы Милли китапханәсе» Татарстан Республикасы дәүләт бюджет мәдәният учреждениесе;

KKO – коммерциягә карамаган оешмалар;

т.б. – табак бит;

ПО – программа тәэминаты;

ТР – Татарстан Республикасы;

ТР «Мәдәниятлөр һәм диалог үзәге» ТЯИО – Татарстан Республикасының «Мәдәниятлөр һәм диалог үзәге» төбәк яшьлөр ижтимагый оешмасы;

РММБ – «Татарстан Республикасының Рус милли-мәдәни берләшмәсе» төбәк ижтимагый оешмасы;

ТР РОY – Татарстан Республикасы Республика олимпиада үзәге;

ТМУРЫ – «Традицион мәдәниятне үстөрү республика үзәге» дәүләт бюджет учреждениесе;

ММЧ – массакүләм мәғлүмат чаралары;

Татмедиа – Республика «Татмедиа» матбулат һәм массакүләм коммуникацияләр агентлыгы;

ТКН – «Татарстан китап нәшрияты» Татарстан Республикасы дәүләт унитар предприятиесе;

«Сәләт» ТРЯИФ – «Сәләт» Татарстан Республика яшьлөр ижтимагый фонды;

УМК – укыту-методик комплект.